

ՀԻՆ ԷԶԵՐ «ԱՐԱՐԱՏ»-ԻՑ

Էջմիածին

Եթե ազգային մարմնոց կազմության և նորա մասանց փոփոխ և սերտ կապակցության օրինակ մը փնտրենք, կգտնենք զայն բրգաձև մարմիններու վրա: Բրգաձևը կավարտի ի մի միայն կետ, որ գերագույնն է և լրումն բովանդակ մարմնու: և այն մի կետն այնպես հանգչած է ստորադաս բոլոր մասերուն վրա, որ անոնցմե որն և խախտի գազաթնակետին հաստատության կրպշի. և փոխադարձաբար ամեն մի ստորադաս կետը կամ մասը . այնպես հարմարած է գազաթնակետին հետ, որ եթե անոր ուղղութենեն դուրս լինի մարմինեն այ դուրս կտայվի:

Մեր հայության մարմինն այ չէ կարող այդ նմանության խտությունեն շեղիլ, և որք հայության մեջ են կամ լինիլ կկարծեն, անհրճար է որ գազաթնակետին հարաբերութենեն և ուղղութենեն շեղին, և տակալին, մարմնույն ամբողջության մեջ մնայ կարողանան («Արարատ», 1888, թիվ Ա, էջ 7):

* * *

Ահավասիկ խոսքերնու նպատակին հասած ենք, և պետք է ըստնք թե ի՞նչ է հայության բրգաձևին հաստատության և լրման գազաթնակետը, որո ուղղությունը պիտի գծե հայության պարունակությունը, և որո ազդեցությունը պիտի կազմե հայության մասերը:

Գազաթնակետը ս. Էջմիածինն է:

Եվ զայդ կարտասանենք ստանց բացառության և ստանց զարտոնության: Արդյոք ս. Էջմիածինն զատ ուրիշ մը կարող եղե՞ր է, կամ կարող է՞, կամ կարող պիտի լինի՞ այդ դերը ստանձնել. այդ խնդիրներն մեզի համար ավելորդ խնդիրներ կտայվին. քանի որ իրական գործերու յուծումը փորձատական մեկնությամբ կդրվի, և ոչ հնարավորությանց բացատրությամբ:

Մեր գոյության խորհուրդը կրոնքն է, և զաղտնիքը եկեղեցին է. հայը հայ է զի հայադավան է, ստանց այնը հայը հայությունը թողեր է և հայության համար կորեր է. թող խոսեն կրոնավորությամբ ազգափոխ եղածներու տեղերը ու թիվերը: Իսկ հայուն կրոնքին և եկեղեցվույն լրումը՝ անհակասակ Էջմիածինն է:

Մեր գոյության նշանը գործողությունն է, և կյանքը գործունեությունն է: Հայը հայ է զի հայաբար կգործե. ստանց այս պայմանի գործունեությունն նպատակեն դուրս է և վնասակար է: Թող խոսին օտարասիրության մասին նպատակներու ծառայողներուն հիշատակները: Իսկ հայուն նպատակին ուղղությունը բովանդակողը՝ անհակասակ Էջմիածինն է:

Մեր գոյության միջոցը տկար գործությանց միավորության հարկավորությունն է: Հայը հայ է՝ երբ հայ ընկերաց միության մեջ է. արտաքո այդ միության աշխատանքը իզուր չարչարանք է, ստանց օգնության մնայր անտարակույս վտանգ է: Իսկ հայուն սեպհական զգացմանց միակ կեդրոնը՝ անհակասակ Էջմիածինն է:

Մեր գոյության արդյունքը մեր քրտանց բեղմնավորությունն է, մեր պարտեզին պրտնաբերության աճումն է: Հայր հայ է, երբ հայ պարտեզին մշակն է և երբ յուր հասուցած պտուղը օտար թույնով խանգարված չէ: Թող խոսին հայության անվամբ գործված շատ մը բաներու պատճառած անզգայի վնասները: Իսկ հայուն անխառն քաղցրություն պատրաստողը՝ անհակառակ Էջմիածինն է («Արարատ», 1888, թիվ Ա, էջ 8—9):

*
* *

Մեր եկեղեցվո հովվությունը հիմնական չորս իշխանական աստիճաններ ունի: Գերագույնն է Ամենայն Հայոց Հայրապետն ու Էջմիածնա կաթողիկոսը: Երկրորդական են Սսո և Աղթամարա մասնավոր կաթողիկոսները և Երուսաղեմի ու Կոստանդնուպոլսո պատրիարքները: Երրորդական են արքեպիսկոպոսները կամ մետրապոլիտները, և անոնց տեղը կրոնեն երբեմն ընդարձակագույն վիճակներու առաջնորդները: Վերջին աստիճանը ունին վիճակներու առաջնորդ-

ները երբեմն եպիսկոպոս և երբեմն լի վարդապետ («Արարատ», 1888, թիվ Բ, էջ 68):

*
* *

Ո՛ր էր թե մեր ցովյալ հայության ամեն կողմերեն առ Մար Աթոռն առաքելական սիրո վկայություններ, բաղձանաց բացաղություններ, հոժարության արտահայտություններ, ընդունելության վստահություններ, աշխատության խոստումներ, զոհողությանց ապահովություններ հասնեին սուստորեն: Ո՛ր էր թե հարաբերության կապեր սուսվելապես մշակվեին և զորանային:

Հայնժամ մեր միության նվիրական գազաթնակետը կբարձրանայր երկնային փառոք: Առաջին հողվածին մեջ հիշած օրինակնիս փոխադարձ կապեր կպահանջե. գազաթնակետը կպսակե բո,որ մասերը, այլ ներքի մասերն են՝ որ ի վեր կբարձրացնեն գազաթնակետը:

Ս. Էջմիածին պսակ է ամեն հաւուն, ամեն հայ հաստատություն է ու Էջմիածնին («Արարատ», 1888, թիվ Բ, էջ 71):

